

PIOTR OLECH,
TOWARZYSTWO POMOCY IM.
ŚW. BRATA ALBERTA;
OGÓLNOPOLSKA FEDERACJA
NA RZECZ ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMU BEZDOMNOŚCI

PROCES DEINSTYTUCJONALIZACJI

I ROZWOJU USŁUG
SPOŁECZNYCH
W KONTEKŚCIE OSÓB
W KRYZYSIE BEZDOMNOŚCI

ZAKRES I PLAN

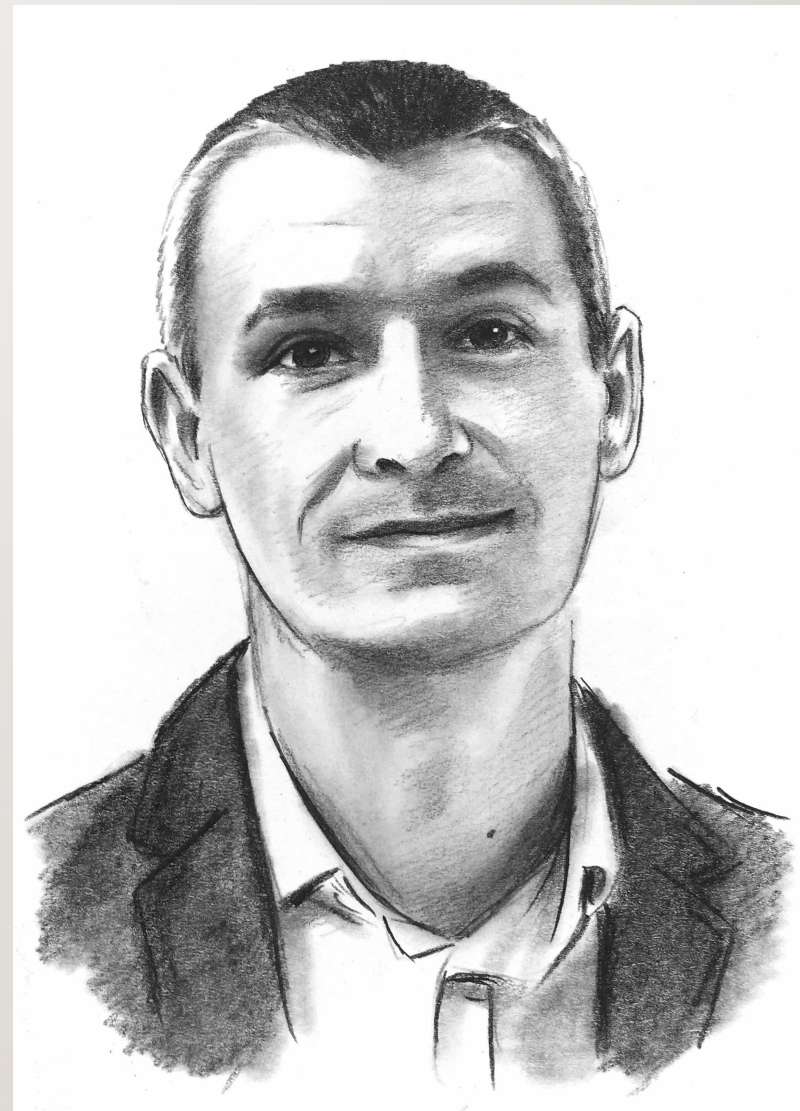

- Deinstytucjonalizacja i środowiskowe usługi społeczne - pojęcie, ramy, wytyczne i ich operacjonalizacja.
- Usługi społeczne w lokalnych społecznościach a bezdomność. Usługi mieszkalnictwa - mieszkania wspomagane, chronione, mieszkania społeczne (komunalne, najem socjalny, inne).
- Metoda i model Najpierw Mieszkanie, realizacja programów Najpierw Mieszkanie dla osób doświadczających bezdomności.

PIOTR OLECH

- Praca socjalna, organizowanie lokalnych społeczności, socjologia
- Pomorskie Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności, Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta, Stowarzyszenie AGAPE ...
- Urząd Miejski w Gdańsku, Wydział Rozwoju Społecznego
- Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta, Ogólnopolska Federacja na rzecz Rozwiązywania Problemu Bezdomności

CZĘŚĆ I

**DEINSTYTUCJONALIZACJA
I ŚRODOWISKOWE USŁUGI
SPOŁECZNE**

**POJĘCIE, RAMY, WYTYCZNE I ICH
OPERACJONALIZACJA.**

NAJWAŻNIEJSZE DOKUMENTY

- Ustawa o pomocy społecznej
- Rozporządzenie MRPiPS w sprawie mieszkań chronionych z dnia 26 kwietnia 2018 r.
- Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020
- Strategia Rozwoju Usług Społecznych, Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu
- Projekt Wytyczne dotyczące realizacji projektów z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w regionalnych programach na lata 2021–2027
- Zmiany w ustawie o pomocy społecznej – 11.2022 - konsultacje

NAJWAŻNIEJSZE DOKUMENTY

- Definicja operacyjna ETHOS – Europejska Typologia Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego
- Kontekst mieszkaniowy
- Badania ale i ...
- „Bez dachu nad głową (Bezdachowość)” i „Bez mieszkania (Bezmieszkańczość)”
- „Niebezpieczne mieszkanie (Niestabilne zamieszkiwanie)” i „Nieodpowiednie mieszkanie (Nieadekwatne zamieszkiwanie)”
- „Zagrożenie bezdomnością”, „Deprywacja mieszkaniowa”, „Wykluczenie mieszkaniowe”

ETHOS

TABELA 1 | Europejska typologia bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego ETHOS

KATEGORIA KONCEPCYJNA	KATEGORIA OPERACYJNA	SYTUACJA ŻYCIOWA	DEFINICJA GENERALNA		
BEZ DACHU NAD GŁOWĄ – BEZDACHOWOŚĆ	1	Osoby mieszkające w przestrzeni publicznej – „śpiący pod chmurką”	1.1	Publiczna lub zewnętrzna przestrzeń	Życie na ulicy lub w miejscach publicznych, bez schronienia, które może zostać uznane za pomieszczenie mieszkalne
	2	Osoby w zakwaterowaniu awaryjnym / / interwencyjnym	2.1	Noclegownie	Osoby bez stałego miejsca zamieszkania, korzystające z placówek oferujących nocleg. Placówki bezpośredniego i łatwego dostępu (niskoprogowe)

BEZ MIEJSCA
ZAMIESZKANIA
– BEZ-
MIESZKANIOWOŚĆ

3	Osoby w placówkach dla bezdomnych	3.1	Schronisko dla bezdomnych	Gdzie z założenia czas zamieszkiwania powinien być krótki
		3.2	Zakwaterowanie tymczasowe	
		3.3	Przejściowe zakwaterowanie wspierane	
4	Osoby w schroniskach dla kobiet	4.1	Zakwaterowanie w schronisku dla kobiet	Osoby zakwaterowane z powodu doświadczania przemocy w rodzinie (głównie kobiety), gdzie pobyt z założenia powinien być krótkoterminowy
5	Osoby w zakwaterowaniu dla imigrantów	5.1	Tymczasowe zakwaterowanie / ośrodki recepcyjne	Recepcyjne lub krótkotrwałe zakwaterowanie z powodu imigracji lub uchodźstwa
		5.2	Zakwaterowanie dla migrujących pracowników	
6	Osoby opuszczające instytucje	6.1	Instytucje penitencjarne / / karne	Brak dostępu do mieszkania przed zwolnieniem z instytucji
		6.2	Instytucje medyczne	Pozostawanie dłużej niż potrzeba ze względu na brak mieszkania
		6.3	Instytucje / domy dla dzieci	Bez zidentyfikowanego mieszkania (np. przed zbliżającymi się 18 urodzinami)
7	Osoby otrzymujące stałe, długoterminowe wsparcie ze względu na bezdomność	7.1	Opieka nad starszymi ludźmi bezdomnymi	Długoterminowe zakwaterowanie z opieką i pomocą dla ludzi kiedyś bezdomnych (zazwyczaj pobyt dłuższy niż rok)
		7.2	Wspierane mieszkalnictwo dla uprzednio bezdomnych ludzi	

NIEZABEZPIECZONE MIESZKANIE	8	Osoby żyjące w niezabezpieczonym (niepewnym) mieszkanu	8.1	Tymczasowo u rodziny lub przyjaciół	Życie w konwencjonalnym mieszkaniu, ale nie w swoim stałym miejscu zamieszkania z powodu braku domu
			8.2	Wynajmujący nielegalnie	Zajmowanie mieszkania bez legalnej / ważnej umowy najmu lub nielegalne zajmowanie mieszkania
			8.3	Nielegalne zajmowanie ziemi	Zajmowanie ziemi bezprawnie
	9	Osoby zagrożone eksmisją	9.1	Z orzeczoną eksmisją	Kiedy nakaz eksmisji jest wdrażany (nakaz eksmisji został wydany)
			9.2	Nakaz zwrotu mienia	Kiedy właściciel / kredytodawca ma prawo przejęcia własności
	10	Osoby zagrożone przemocą	10.1	Incydenty rejestrowane przez Policję / Straż Miejską	Gdy Policja podejmuje akcję, by zagwarantować bezpieczeństwo ofiar przemocy w rodzinie

**NIEODPOWIEDNIE /
/ NIEADEKWATNE
ZAKWATEROWANIE**

11	Osoby żyjące w tymczasowych / niekonwencjonalnych / nietrwałych konstrukcjach (strukturach)	11.1	Mobilne domy	Nieprzeznaczone jako stałe miejsca zamieszkiwania
		11.2	Niekonwencjonalne budynki	Prowizoryczne schronienie, szałas, szopa lub inna konstrukcja
		11.3	Tymczasowe konstrukcje	Nie w pełni stałe / trwałe struktury, budy, chaty lub domki letniskowe
12	Osoby mieszkające w lokalach substandardowych	12.1	Zajmowanie mieszkania nieodpowiedniego do zamieszkania / / niespełniającego standardów mieszkaniowych	Nienadające się do zamieszkania według ustawowego standardu krajowego lub przepisów budowlanych
13	Osoby mieszkające w warunkach przeludnienia	13.1	Najwyższa krajowa norma przeludnienia	Przekroczenie krajowych standardów przeludnienia lub pomieszczeń użytkowych lub metrażu na osobę

UWAGA: pobyt krótkoterminowy jest normalnie zdefiniowany jako krótszy niż jeden rok; pobyt długoterminowy jest określony jako dłuższy niż rok. Definicja ta jest kompatybilna z definicjami na użytek spisów powszechnych rekomendowanych przez UNECE/EURO-STAT (raport 2006).

DEINSTYTUCJONALIZACJA

- Proces przejścia od opieki instytucjonalnej do usług świadczonych w społeczności lokalnej, realizowany w oparciu o „Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności” i wymagający z jednej strony rozwoju usług świadczonych w społeczności lokalnej, z drugiej – stopniowego ograniczenia usług w ramach opieki instytucjonalnej.
- Integralnym elementem deinstytucjonalizacji usług jest profilaktyka, mająca zapobiegać umieszczaniu osób w opiece instytucjonalnej, a w przypadku dzieci – rozdzieleniu dziecka z rodziną i umieszczeniu w pieczy zastępczej.

GRUPY ZAGROŻONE UMIESZCZANIEM W INSTYTUCJACH

Ogólnoeuropejskie wytyczne w zakresie DI

- Dzieci i młodzież - wsparcie rodziny i piecza zastępcza
- Osoby z niepełnosprawnością
- Osoby z zaburzeniami psychicznymi
- Seniorzy

Wytyczne CT 9

- Dzieci i młodzież oraz ich rodziny - wsparcie rodziny i piecza zastępcza
- Osoby z niepełnosprawnością, w tym osoby z zaburzeniami psychicznymi
- Osoby niesamodzielne (z powodu choroby, niepełnosprawności)
- Inni: bezdomni i zagrożeni wykluczeniem mieszkaniowym

OPIEKA INSTYTUCJONALNA

Usługi świadczone:

Opieka, pobyt

Liczba osób

Określone
cechy

- w **placówce opiekuńczo-pobytowej**, czyli placówce wieloosobowego całodobowego pobytu i opieki, w której liczba mieszkańców jest większa niż **30 osób** lub w której:
  - usługi nie są świadczone w sposób zindywidualizowany (dostosowany do potrzeb i możliwości danej osoby);
  - wymagania organizacyjne mają pierwszeństwo przed indywidualnymi potrzebami mieszkańców;
  - mieszkańcy nie mają wystarczającej kontroli nad swoim życiem i nad decyzjami, które ich dotyczą w zakresie funkcjonowania w ramach placówki;
  - mieszkańcy są odizolowani od ogółu społeczności lub zmuszeni do mieszkania razem;

Pieczą zastępczą

Liczba osób

- w placówce opiekuńczo-wychowawczej w rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2016 r. poz. 575, z późn. zm.) **powyżej 14 osób.**

OPIEKA INSTYTUCJONALNA

Wytyczne europejskie:

- „zakład jako każdą **placówkę opieki stacjonarnej**, w której: pensjonariusze są odizolowani od ogółu społeczności lub zmuszeni mieszkać razem; pensjonariusze nie mają wystarczającej kontroli nad swoim życiem i nad decyzjami, które ich dotyczą; oraz wymagania organizacyjne mają zazwyczaj pierwszeństwo przed indywidualnymi potrzebami mieszkańców.”

ELEMENTY WPŁYWAJĄCE NA OCENĘ USŁUGI

Rozmiar organizacji/instytucji

Mniejsze skupiska miejsc zamieszkania o bardziej spersonalizowanym charakterze częściej dają użytkownikom usług **możliwość wyboru i decydowania o własnym życiu**, pozwalając świadczyć **usługi ukierunkowane na ich potrzeby**

- ALE...
- Niewielki rozmiar nie gwarantuje, że nie zostanie odtworzona kultura instytucjonalna

Cechy usługi i kultura organizacyjna

Sposób organizacji i zarządzania

- w wymiarze formalnym (struktury, procedury), ale i pozaformalnym (wartości, postawy, zwyczaje):
  - W relacji z klientami
  - W relacji między pracownikami
  - W relacji kadra kierownicza - pracownicy

USŁUGI ŚWIADCZONE W LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI

Są to usługi świadczone w sposób:

- **zindywidualizowany (dostosowany do potrzeb i możliwości danej osoby) oraz jak najbardziej **zbliżony do warunków odpowiadających życiu w środowisku domowym i rodzinnym;****
- umożliwiający odbiorcom tych usług **kontrolę nad swoim życiem i nad decyzjami, które ich dotyczą;**
- zapewniający, że odbiorcy usług **nie są odizolowani od ogółu społeczności lub nie są zmuszeni do mieszkania razem;**
- gwarantujący, że **wymagania organizacyjne nie mają pierwszeństwa przed indywidualnymi potrzebami mieszkańców.**

CECHY USŁUG W SPOŁECZNOŚCI

Pełne uczestnictwo w życiu społeczności

- Usługi powinny umożliwiać użytkownikom indywidualnym i rodzinom uczestnictwo w życiu społeczności na równych zasadach z innymi osobami;

Wybór i kontrola

- Użytkownik usługi to **podmiot a nie przedmiot opieki**, konieczne uznanie prawa użytkowników usług i ich rodzin do **decydowania o swoim życiu oraz kontroli nad wsparciem**, jakie otrzymują
- Umożliwienie tym osobom podejmowania świadomych decyzji (**zapewnienie dostępu do informacji i poradnictwa**)

Wsparcie ukierunkowane na potrzeby osób

- To nie osoba dostosowuje się do usługi, ale usługa do osoby, punktem wyjścia są potrzeby i preferencje osoby
- Udział osoby w projektowaniu i ocenie usługi

Ciągłość świadczenia usług

- Świadczone przez cały okres, gdy jest ono potrzebne oraz modyfikowane w zależności od zmieniających się potrzeb i preferencji użytkowników

Rozdzielenie miejsca zamieszkania od wsparcia

- Usługi należy świadczyć niezależnie od miejsca zamieszkania

Rozproszone mieszkania zamiast kampusu/skupiska

Na podstawie „Ogólnoeuropejskich Wytycznych w zakresie przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności”

USŁUGI ŚWIADCZONE W LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI

---

umożliwiający osobom **niezależne życie w środowisku lokalnym**

zapobiegają odizolowaniu osób od rodziny i społeczności lokalnej

a gdy to nie jest możliwe, gwarantują tym osobom warunki życia jak najbardziej zbliżone do warunków domowych i rodzinnych oraz umożliwiają podtrzymywanie więzi rodzinnych i sąsiedzkich.

DEINSTYTUCJONALIZACJA

Droga 1

- Rozwijanie usług środowiskowych (w społeczności lokalnej)
- Opieka instytucjonalna nadal działa chociaż mamy nadzieję, że rozwój form środowiskowych na pewnym etapie znacząco ograniczy lub zatrzyma dopływ ludzi do opieki instytucjonalnej, niejako wymuszając też zmiany w zakresie organizacji i finansowania

Droga 2

- Likwidowanie opieki instytucjonalnej i przeniesienie osób do usług środowiskowych

Droga 3

- Rozwijanie usług środowiskowych (w społeczności lokalnej)
- Likwidowanie/przekształcanie opieki instytucjonalnej

Wsparcie rodziny i piecza zastępcza (model w polityce publicznej i w EFS):

- Profilaktyka – wsparcie rodziny, niedopuszczanie do umieszczania w opiece zastępczej
- Rozwijanie opieki środowiskowej – rodzicielstwo zastępcze
- Przekształcanie instytucji
- Pomoc w usamodzielnianiu – ale mieszkania treningowe nie są standardem (raczej dobra wola powiatu)

Osoby z niepełnosprawnością, osoby o ograniczonej samodzielności (brak modelu w polityce publicznej, w EFS – model I)

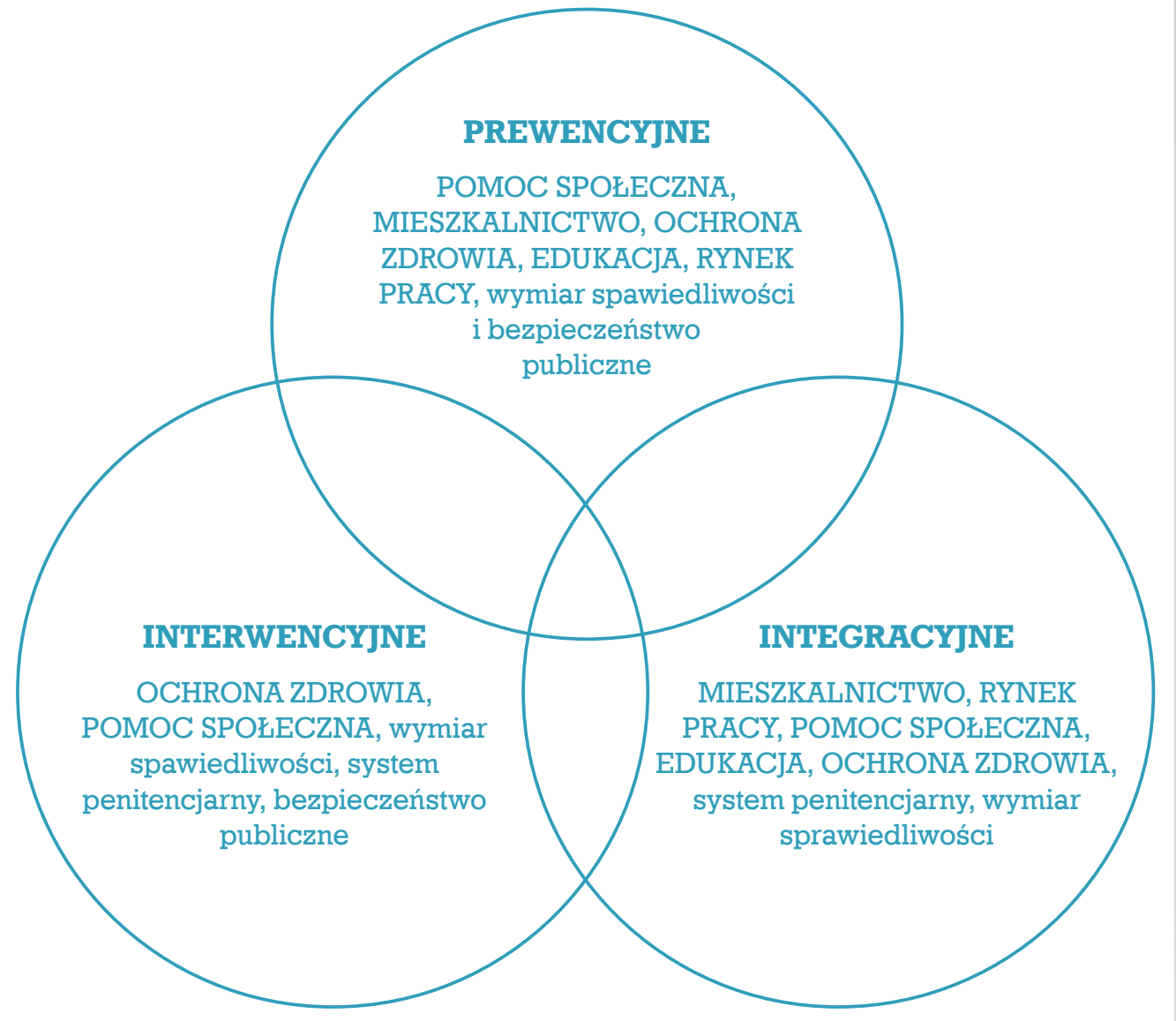
DEINSYTUCJONALIZACJA

- **proces przejścia** od opieki instytucjonalnej do usług świadczonych w społeczności lokalnej,
- realizowany w oparciu o „**Ogólnoeuropejskie wytyczne** dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności”
- i wymagający z jednej strony **rozwoju usług świadczonych w społeczności lokalnej**, z drugiej – **stopniowego ograniczenia usług w ramach opieki instytucjonalnej**.
- Integralnym elementem deinstytucjonalizacji usług jest **profilaktyka**, mająca zapobiegać umieszczaniu osób w opiece instytucjonalnej, a w przypadku dzieci – rozdzieleniu dziecka z rodziną i umieszczeniu w pieczy zastępczej.

DEINSYTUCJONALIZACJA

Nie dopuścić do umieszczenia osoby w opiece instytucjonalnej

Utrzymać osoby w
samodzielności tam
gdzie mieszkają

Nauczyć
samodzielności i ją
podtrzymywać

Przywrócić
samodzielność

NIE DOPUŚCIĆ DO UMIESZCZENIA OSOBY W OPIECE INSTYTUCJONALNEJ

Utrzymać osoby w samodzielności tam gdzie mieszkają

- seniorzy
- osoby z chorobami wpływającymi na poziom samodzielności

Oddziałujemy na osobę

Nauczyć samodzielności i ją podtrzymywać

- Osoby z niepełnosprawnością (zwłaszcza intelektualną)
- Rodziny bezradne w sprawach opiekuńczo wychowawczych
- Dzieci i młodzież opuszczająca placówki

Oddziałujemy na opiekunów, rodzinę, środowisko

Przywrócić samodzielność

- Osoby po chorobie lub które nabyły niepełnosprawność
- Osoby bezdomne
- Osoby po opuszczeniu różnych instytucji np. zakładu karnego

Oddziałujemy na otoczenie - przestrzeń i technologie

DEINSYTUCJONALIZACJA

- Proces przejścia od opieki instytucjonalnej do usług świadczonych w społeczności lokalnej, wynikający z potrzeby respektowania praw podstawowych określonych w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej z dnia 7 czerwca 2016 r. (Dz. Urz. UE C 202 z 07.06.2016, str. 389), a także innych dokumentach międzynarodowych, w tym w szczególności Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169, z późn. zm.) i Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. poz. 526, z późn. zm.). Proces ten wymaga rozwoju usług świadczonych w społeczności lokalnej, przeniesienia zasobów z opieki instytucjonalnej na poczet usług świadczonych w społeczności lokalnej, stopniowego ograniczenia usług w ramach opieki instytucjonalnej. Integralnym elementem deinstytucjonalizacji usług jest profilaktyka mająca zapobiegać umieszczaniu osób w opiece instytucjonalnej, a w przypadku dzieci – rozdzieleniu dziecka z rodziną i umieszczeniu w pieczy zastępczej lub w opiece instytucjonalnej;

DEINSYTUCJONALIZACJA

- **mieszkanie adaptowalne** – mieszkanie, w którym wyeliminowano bariery, jakie napotykały w nich osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w celu umożliwienia tym osobom dalszego niezależnego życia w swojej społeczności. Mieszkaniem adaptowalnymi nie są mieszkania chronione oraz mieszkania wspomagane;
- **mieszkanie chronione** – mieszkanie chronione, o którym mowa w art. 53 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 2268, z późn. zm.). Rodzaj i zakres wsparcia świadczonego w mieszkaniu chronionym oraz standard lokalu przeznaczonego na mieszkanie chronione określają akty wykonawcze wydane na podstawie tej ustawy;

DEINSYTUCJONALIZACJA

- **mieszkanie wspomagane** – usługa społeczna świadczona w społeczności lokalnej w postaci mieszkania lub domu, przygotowującego osoby w nim przebywające, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia lub zapewniającego pomoc w prowadzeniu samodzielnego życia. Mieszkanie lub dom może być prowadzone w formie mieszkania:
  - a) **treningowego**, przygotowującego osoby w nim przebywające do prowadzenia samodzielnego życia. Usługa ma charakter okresowy i służy określonym kategoriom osób w osiągnięciu częściowej lub całkowitej samodzielności, m.in. poprzez trening samodzielności, poradnictwo, pracę socjalną lub inne usługi aktywnej integracji;
  - b) **wspieranego**, stanowiącego alternatywę dla pobytu w placówce zapewniającej całodobową opiekę. Usługa ma charakter pobytu stałego lub okresowego (w przypadku potrzeby opieki w zastępstwie za opiekunów faktycznych) i służy osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu lub osobom z niepełnosprawnościami;

DEINSYTUCJONALIZACJA

Opieka instytucjonalna – usługi świadczone:

- a) w placówce opiekuńczo-pobytowej, czyli placówce wieloosobowego, całodobowego, długookresowego (powyżej 6 miesięcy w roku) pobytu i opieki, w której liczba mieszkańców jest większa niż 8 osób, lub w której spełniona jest co najmniej jedna z poniższych przesłanek:
  - i) usługi nie są świadczone w sposób zindywidualizowany (dostosowany do potrzeb i możliwości danej osoby);
  - ii) wymagania organizacyjne mają pierwszeństwo przed indywidualnymi potrzebami mieszkańców;
  - iii) mieszkańcy nie mają wystarczającej kontroli nad swoim życiem i nad decyzjami, które ich dotyczą w zakresie funkcjonowania w ramach placówki;
  - iv) mieszkańcy są odizolowani od ogółu społeczności lub zmuszeni do mieszkania razem;
- b) w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym w rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2022 r. poz. 447, z późn. zm.) lub w innej placówce wieloosobowego, całodobowego, długookresowego (powyżej 6 miesięcy w roku) pobytu lub opieki.

DEINSTITUCJONALIZACJA

Opieka instytucjonalna realizowana jest w szczególności w takich instytucjach jak:

- a) młodzieżowy ośrodek socjoterapii i młodzieżowy ośrodek wychowawczy, o których mowa w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082, z późn. zm.);
- b) dom pomocy społecznej, o którym mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
- c) zakład opiekuńczo-leczniczy i zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy, o których mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1285, z późn. zm.);

DEINSYTUCJONALIZACJA

Usługi świadczone w lokalnych społecznościach – usługi społeczne lub zdrowotne umożliwiające osobom niezależne życie w środowisku lokalnym, a dzieciom życie w bezpiecznej rodzinie. Usługi te zapobiegają odizolowaniu osób od rodziny lub społeczności lokalnej oraz umożliwiają podtrzymywanie więzi rodzinnych i sąsiedzkich. Są to usługi świadczone w sposób:

- a) zindywidualizowany (dostosowany do potrzeb i możliwości danej osoby);
- b) umożliwiający odbiorcom tych usług kontrolę nad swoim życiem i nad decyzjami, które ich dotyczą;
- c) zapewniający, że odbiorcy usług nie są odizolowani od ogółu społeczności lub nie są zmuszeni do mieszkania razem;
- d) gwarantujący, że wymagania organizacyjne nie mają pierwszeństwa przed indywidualnymi potrzebami osoby z niej korzystającej.

Warunki, o których mowa w lit. a–d, muszą być spełnione łącznie.

Do usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej należą w szczególności:

k) usługi w postaci mieszkań chronionych, usługi w postaci mieszkań wspomaganych, o ile liczba miejsc w mieszkaniu nie jest większa niż 7, usługi w ramach innych mieszkań z usługami/ze wsparciem, a także mieszkań w ramach najmu społecznego oferowanych przez społeczne agencje najmu;

USŁUGI MIESZKANIOWE

Zastąpienie mieszkań chronionych - Mieszkania treningowe i Mieszkania wspomagane

Art. 53. 1. Osobie pełnoletniej, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę, potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonego przez jednostkę całodobowej opieki, w szczególności osobie z zaburzeniami psychicznymi, osobie opuszczającej pieczę zastępczą w rozumieniu przepisów o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, okręgowy ośrodek wychowawczy, zakład poprawczy, schronisko dla nieletnich, a także cudzoziemcowi, który uzyskał w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, może być przyznane wsparcie w mieszkaniu treningowym lub wspomaganim.

USŁUGI MIESZKANIOWE

---

2. Mieszkania, o których mowa w ust. 1, są formą pomocy społecznej przygotowującą, pod opieką specjalistów, osoby tam przebywające do prowadzenia samodzielnego życia lub wspierającą te osoby w codziennym funkcjonowaniu.

3. Mieszkania, o których mowa w ust. 1, mogą być prowadzone przez każdą jednostkę organizacyjną pomocy społecznej, organizację pozarządową, o której mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, oraz podmiot, o którym mowa w art. 3 ust. 3 tej ustawy, prowadzące działalność w zakresie pomocy społecznej.

USŁUGI MIESZKANIOWE

---

4. W mieszkaniu treningowym świadczy się usługi bytowe oraz naukę w obszarze rozwijania lub utrwalania samodzielności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną, w celu umożliwienia prowadzenia samodzielnego życia.

5. W mieszkaniu wspomaganym świadczy się usługi bytowe oraz pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w życiu codziennym i realizacji kontaktów społecznych, w celu utrzymania lub rozwijania samodzielności osoby na poziomie jej psychofizycznych możliwości.

DEINSTITUCJONALIZACJA A BEZDOMNOŚĆ

- **Prewencja** (profilaktyka) rozumianą jako zapobieganie bezdomności, a także przeciwdziałanie umieszczeniu w instytucjach i długoterminowemu pobytowi w nich;
- **Transformacja** usług instytucjonalnych w usługi świadczone w społeczności lokalnej, czyli zmiany w zakresie instytucjonalnego wsparcia w ośrodkach pobytu, w tym zmniejszanie liczby miejsc w placówkach i jednocześnie dostosowanie warunków i zasad świadczenia wsparcia do zasad deinstytucjonalizacji, a także przekształcanie miejsc w instytucjach w rozwiązania mieszkaniowe;
- **Tworzenie i realizacja usług społecznych** dla osób wychodzących z bezdomności w społecznościach lokalnych, w tym przede wszystkim usług mieszkaniowych (m.in. według metody Najpierw Mieszkanie), pracy socjalnej, streetworkingu, asystentury, usług opiekuńczych, konsultacji i poradnictwa specjalistycznego, terapii i mediacji.

DEINSTITUCJONALIZACJA A BEZDOMNOŚĆ

W ujęciu pełnym, bardziej szczegółowym i precyzyjnym, można byłoby przyjąć, że w obszarze rozwiązywania problemu bezdomności, przez deinstytucjonalizację rozumie się proces zapobiegania oraz wychodzenia z bezdomności poprzez ograniczanie pomocy instytucjonalnej, na rzecz usług świadczonych w społeczności lokalnej, który obejmuje:

I. prewencję (profilaktykę) rozumianą jako zapobieganie bezdomności, a także przeciwdziałanie długoterminowemu pobytowi i zapewnianiu schronienia w instytucjach:

- różnorodne formy wsparcia ukierunkowane na przejście osób doświadczających bezdomności z interwencyjnych placówek (np. ogrzewalni) do usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej, m.in. mieszkań wspomaganych i chronionych, innych usług mieszkaniowych, w tym realizowanych metodą Najpierw Mieszkanie, ośrodków wsparcia poniżej 30 miejsc (realizujących wsparcie wg kryteriów usługi środowiskowej), z wykorzystaniem streetworkingu, i innych usług „outreach” realizowanych w przestrzeni pobytu osób;

DEINSYTUCJONALIZACJA A BEZDOMNOŚĆ

- różnorodne formy wsparcia ukierunkowane na bezpośrednie przejście osób w kryzysie bezdomności ulicznej do usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej m.in. streetworking, inne usługi „outreach” realizowane w środowisku pobytu osób w bezdomności, mieszkania wspomagane w tym chronione, inne usługi mieszkaniowe w tym metoda Najpierw Mieszkanie, ośrodki wsparcia poniżej 30 miejsc (realizujące wsparcie wg kryteriów usługi środowiskowej);
- różnorodne formy wsparcia ukierunkowane na zapobieganie bezdomności i umieszczaniu w instytucjach całodobowego pobytu dla osób w kryzysie bezdomności, w tym m.in. zapobieganie bezdomności osób zagrożonych eksmisją lub wysiedleniem, doświadczających przemocy i opuszczających instytucje, tj. zakłady karne, szpitale czy placówki opiekuńczo-wychowawcze;

DEINSYTUCJONALIZACJA A BEZDOMNOŚĆ

---

2. transformację i zmiany w zakresie instytucjonalnego wsparcia w ośrodkach pobytu:

- stopniowe zmniejszanie liczby osób doświadczających bezdomności w ośrodkach pobytu zapewniających schronienie (tj. noclegowniach, schroniskach, schroniskach z usługami opiekuńczymi, domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży) do 30 oraz zmiany w zakresie sposobu realizacji wsparcia według kryteriów usług społecznych świadczonych w społecznościach lokalnych;
- transformacja interwencyjnych placówek oraz ośrodków pobytu zapewniających schronienie (tj. noclegowni, schronisk, schronisk z usługami opiekuńczymi, domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży) w rozwiązania mieszkaniowe, tj. mieszkania wspomagane i chronione, i inne usługi mieszkaniowe (w tym realizowane metodą Najpierw Mieszkanie);

DEINSYTUCJONALIZACJA A BEZDOMNOŚĆ

---

3. tworzenie i realizacja usług społecznych świadczonych w społecznościach lokalnych dla osób wychodzących z bezdomności:

- wdrażanie i realizowanie różnorodnych form wsparcia ukierunkowanych na proces wychodzenia z bezdomności oraz przejścia od wsparcia instytucjonalnego do usług społecznych świadczonych w społecznościach lokalnych, w tym m.in. mieszkania wspomagane i chronione, inne usługi mieszkaniowe (w tym realizowane metodą Najpierw Mieszkanie), ośrodki wsparcia poniżej 30 miejsc (realizujące wsparcie wg kryteriów usługi środowiskowej), streetworking, asystentura, usługi opiekuńcze, konsultacje i poradnictwo specjalistyczne, terapia i mediacja.

DEINSTITUCJONALIZACJA A BEZDOMNOŚĆ

Opieka instytucjonalna w bezdomności

- placówki wieloosobowego całodobowego pobytu i opieki, tj. schroniska, schroniska z usługami opiekuńczymi, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.
- placówki zapewniające interwencyjne schronienie w postaci noclegowni. W praktyce bowiem, znaczna liczba noclegowni, pomimo świadczenia wsparcia interwencyjnego (teoretycznie tylko w porze nocnej), z rozwiązania tymczasowego stała się rozwiązaniem stałym dla wielu osób w kryzysie bezdomności. Jednocześnie wiele noclegowni oferuje swoje wsparcie całodobowo, szczególnie w okresie zimowym, oferuje usługi dzienne w postaci świetlicy czy centrum dziennego. Za włączeniem noclegowni do zakresu opieki instytucjonalnej przemawia także rozumienie wytycznych europejskich, gdzie jasno mówi się o każdej formie opieki stacjonarnej, świadczonej w jednym miejscu, a nie tylko instytucjach całodobowego pobytu.

DEINSTITUCJONALIZACJA A BEZDOMNOŚĆ

Warto tutaj postawić otwarte pytanie czy w zdeinstytucjonalizowanych usługach świadczonych w lokalnych społecznościach, w szczególności mieszkaniowych, dopuszczalne jest wprowadzanie poniższych ograniczeń:

- zakaz opuszczania usługi (placówki);
- zakaz spożywania alkoholu i innych substancji odurzających;
- możliwość natychmiastowego usunięcia z mieszkania/placówki w przypadku łamania zapisów regulaminu lub umowy;
- zakaz odwiedzin;
- ograniczenie możliwości odwiedzin (np. tylko w wybranych godzinach);
- zakaz nocowania dla gości;

DEINSYTUCJONALIZACJA A BEZDOMNOŚĆ

- brak możliwości wpływu na to z kim osoby korzystające z usługi zamieszkują w sali/pokoju/mieszkanu;
- obowiązek używania leków i poddawania się leczeniu;
- brak wpływu osób korzystających z usługi na jej tryb funkcjonowania, w tym sztywna rutyna działania przedkładana nad osobistą wolę i preferencje tych osób;
- obowiązek informowania pracowników programu o nocowaniu poza usługą;
- obowiązek wpuszczenia pracowników programu bez wcześniejszego umawiania się;
- obowiązek uczestnictwa w terapii, zajęciach wspólnoty lub innych formach wsparcia grupowego;
- zakaz lub ograniczenie możliwości samodzielnego wyposażania lokalu/pokoju.

ZINDYWIDUALIZOWANIE

Indywidualizacja wsparcia. W praktyce oznacza to jak największe dopasowanie wsparcia do potrzeb i możliwości osoby korzystającej. Oznacza to, że potrzeby tej osoby mają bezwzględne pierwszeństwo w planowaniu i oferowaniu pomocy. Osoba i jej potrzeby pozostają w centrum zainteresowania, a usługi dostosowują się do nich - nigdy odwrotnie. Można tutaj wyodrębnić kilka kluczowych punktów:

- Środowisko domowe i rodzinne.
- Orientacja na osobę.
- Indywidualny plan.
- Projektowanie usług.
- Asystencja.
- Intensywność wsparcia.
- Wybór osoby wspierającej.
- Rutyna dnia.
- Dostępność czasowa.
- Korelacja liczby pracowników/czek do liczby uczestników/czek.
- Zakres wsparcia.

KONTROLA I WYBÓR

Kontrola osoby wspieranej nad swoim życiem i decyzjami, które jej dotyczą odnosi się przede wszystkim do zasady wyboru, samostanowienia i decyzyjności. Usługi realizowane w lokalnych społecznościach muszą uznawać prawo osób do podejmowania decyzji dotyczących własnego życia i kontroli nad otrzymywanymi usługami. Można wymienić tutaj kilka kluczowych praktycznych punktów:

- Głos osób uczestniczących.
- Wolność zagospodarowania przestrzeni.
- Współpraca i partnerstwo.
- Decydowanie o własnych potrzebach.
- Samostanowienie osób wspieranych.
- Dobrostan.
- Brak działań przymusowych.
- Dialog motywujący.
- Partycypacja.

WŁĄCZENIE W SPOŁECZNOŚĆ

Zasada realizacji usług w społeczności, zapewniająca, że odbiorcy usług nie są odizolowani od ogółu społeczności, nie oznacza jedynie unikania fizycznego zamknięcia i separacji osób od lokalnych społeczności. Inne sytuacje, takie jak zakaz opuszczania usługi/placówki, zakaz odwiedzin, ograniczenie możliwości odwiedzin (np. tylko w wybranych godzinach) czy zakaz nocowania dla gości, również mają fundamentalny wpływ na poziom izolacji od społeczności. W praktyce brak izolacji od społeczności można interpretować na wiele sposobów:

- Brak segregacji.
- Dostęp do zasobów w społeczności.
- Sąsiedztwo i lokalne wspólnoty.
- Ogólnodostępność usług.
- Zlokalizowanie usług.
- Wyrównywanie szans.
- Marginalizacja.
- Różnorodność mieszkańców.

INDYWIDUALNE ZAMIESZKIWANIE

Zasada braku przymusu do zamieszkania razem z innymi (obcymi) osobami jest w gruncie rzeczy zasadą priorytetu dla indywidualnego i samodzielnego zamieszkiwania. Brak możliwości wyboru przez osoby zainteresowane z kim mieszkają jest jednym z elementów definiujących instytucjonalizację. Rozwiązania mieszkaniowe w tym zakresie powinny mieć zatem generalnie charakter indywidualny – powinny być przeznaczone dla pojedynczych osób, par lub rodzin, zgodnie z wyborem każdej osoby. Tutaj można wymienić kilka istotnych punktów:

- Bezpieczeństwo.
- Ognisko domowe.
- Nie tylko placówki stacjonarne.
- Realny wybór.
- Prywatność i intymność.
- Prawa i odpowiedzialności.

POTRZEBY NAD WYMOGAMI ORGANIZACYJNYMI

Zasada realizacji usług w lokalnych społecznościach odwołująca się do prymatu indywidualnych potrzeb nad wymogami organizacyjnymi, odnosi się przede wszystkim do podporządkowania ram i zasad realizacji usług według potrzeb danej osoby. W tym kontekście warto wymienić kilka istotnych punktów:

- Organizacja usługi.
- Zasady korzystania z przestrzeni i miejsca.
- Używanie substancji psychoaktywnych.
- Własny klucz.
- Interwencje.
- Kontynuacja wsparcia.
- Udział w leczeniu.

DODATKOWE WYMOGI

Europejskie wytyczne w zakresie realizacji usług w społecznościach lokalnych nieco inaczej je definiują, inaczej rozkładają także akcenty.

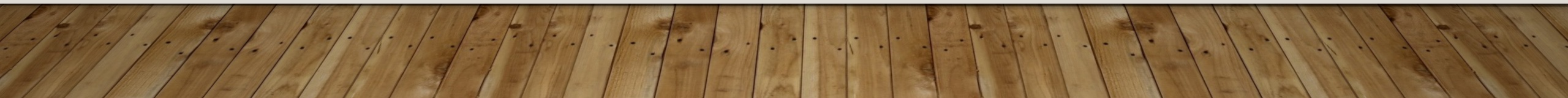
Główne zasady to:

- pełne uczestnictwo w życiu społeczności;
- wybór i kontrola;
- wsparcie ukierunkowane na potrzeby osób;
- ciągłość świadczenia usług;
- rozdzielenie miejsca zamieszkania od wsparcia;
- rozproszone mieszkania zamiast kampusu/skupiska.

WNIOSKI

Omawiając wnioski i rekomendacje w zakresie realizacji procesów deinstytucjonalizacji, rozumienia znaczenia opieki instytucjonalnej oraz usług w lokalnych społecznościach, a także odwołując się do problematyki bezdomności, warto wskazać kilka kluczowych wątków problemowych.

- Kwestia wielkości i rodzaju placówek.
  - Zróżnicowanie rozwiązań mieszkaniowych.
  - Granice między opieką instytucjonalną a usługami w lokalnych społecznościach.
  - Najpierw Mieszkanie a deinstytucjonalizacja.
  - Skala zgodności z zasadami usług w lokalnych społecznościach.
  - Skuteczność i efektywność.
-

CZĘŚĆ II

USŁUGI SPOŁECZNE
W LOKALNYCH
SPOŁECZNOŚCIACH
A BEZDOMNOŚĆ.
USŁUGI MIESZKALNICTWA

KATALOG USŁUG SPOŁECZNYCH W LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI – WYTYCZNE MIIR

Usługi opiekuńcze, w tym sąsiedzkie, w miejscu zamieszkania, specjalistyczne w miejscu zamieszkania, dzienne formy usług opiekuńczych, krótkookresowy pobyt

Rodzinny dom pomocy

Ośrodki wsparcia do 30 osób

Dom pomocy społecznej do 30 osób

Usługi asystenckie

Mieszkania chronione

Mieszkania wspomagane

Usługi wsparcia rodziny

Rodzinna piecza zastępcza i wybrane placówki opiekuńczo-wychowawcze

USŁUGI W LOKALNYCH SPOŁECZNOŚCIACH

Usługi świadczone w interesie ogólnym, umożliwiające osobom niezależne życie w środowisku lokalnym. Usługi te zapobiegają odizolowaniu osób od rodziny lub społeczności lokalnej, a gdy to nie jest możliwe, gwarantują tym osobom warunki życia jak najbardziej zbliżone do warunków domowych i rodzinnych oraz umożliwiają podtrzymywanie więzi rodzinnych i sąsiedzkich. Są to usługi świadczone w sposób:

- a) zindywidualizowany (dostosowany do potrzeb i możliwości danej osoby) oraz jak najbardziej zbliżony do warunków odpowiadających życiu w środowisku domowym i rodzinnym;
- b) umożliwiający odbiorcom tych usług kontrolę nad swoim życiem i nad decyzjami, które ich dotyczą;
- c) zapewniający, że odbiorcy usług nie są odizolowani od ogółu społeczności lub nie są zmuszeni do mieszkania razem;
- d) gwarantujący, że wymagania organizacyjne nie mają pierwszeństwa przed indywidualnymi potrzebami mieszkańców.

Warunki, o których mowa w lit. a-d, muszą być spełnione łącznie.

USŁUGI W LOKALNYCH SPOŁECZNOŚCIACH

- W kontekście osób doświadczających bezdomności największe znaczenie mają usługi związane z mieszkaniem wspomaganymi, w tym chronionymi (choć tutaj przepisy i zasady utrudniają dostęp i korzystanie z niniejszych),
- usługi asystenckie (asystentura dla osób w kryzysie bezdomności),
- praca socjalna czy usługi opiekuńcze.
- konsultacje i poradnictwo specjalistyczne, terapia i mediacja,
- placówki wsparcia dziennego.
- Wytyczne wymieniają usługi w szczególności, zatem trzeba uznać, że inne usługi o charakterze środowiskowym jak najbardziej mogą się znaleźć w tym katalogu.
- Przykładem mogą być usługi streetworkerskie, czyli uliczna praca środowiskowa w miejscach niemieszkalnych pobytu osób doświadczających bezdomności czy właśnie asystentura, czyli indywidualne towarzyszenie osobom w bezdomności w drodze do wychodzenia z problemu.
- Jednocześnie inne usługi takie jak rodzinne domy pomocy, usługi w małych ośrodkach wsparcia, w domach pomocy społecznej czy usługi w systemie wsparcia rodziny i pieczy zastępczej w postaci placówek opiekuńczo-wychowawczych mają fundamentalne znaczenie dla prewencji bezdomności.

RODZAJE MIESZKAŃ I WSPARCIA.

- **Mieszkania komunalne.**
- **Najem socjalny.**
- **Dodatki mieszkaniowe.**
- Aktualna sytuacja mieszkaniowa.
- Sytuacja dochodowa.
- Dodatki mieszkaniowe – umowa najmu, podnajmu, użyczenia.

POTRZEBY I UWARUNKOWANIA WSPARCIA

- Ograniczony zasób.
- Kolejki oczekujących. Konflikt. Sprawiedliwość w dostępie.
- Zniszczony zasób, dużo pustostanów.
- Remonty, adaptacje - crossfinancing.
- Wyposażenie mieszkań.
- Umowy najmu – bezpośrednio z osobami.
- Dostęp poza kolejką ze względu na specjalną sytuację i projekt przygotowania mieszkań.
- Standardy – jak CT9 mieszkania wspomagane.

POTRZEBY I UWARUNKOWANIA WSPARCIA

- Mniej możliwości wspierania finansowego najmu.
- 18 miesięcy. Czasowe umowy z możliwością odnawiania.
- Zachowanie trwałości i ciągłości.
- Remonty i adaptacje. Mieszkania przeznaczone na cele społeczne po zakończeniu projektu albo dla tych samych grup albo dla osób doświadczających kryzysu bezdomności lub wykluczenia mieszkaniowego.
- Mieszkania ze wsparciem. W pakiecie. Zgoda na korzystanie ze wsparcia projektowego. Odrębna umowa/kontrakt od umowy najmu.

RAMY PRAWNE

- **Pośrednictwo w najmie mieszkań.**
- Organizacje pozarządowe i samorządy.
- Właściciel mieszkania (prywatny, publiczny) – Organizacja pośrednicząca – Osoba/rodzina potrzebująca.
- Konieczność umowy najmu/podnajmu/użyczenia.
- Nieuregulowane ustawowo. Najem mieszkań przez organizacje pozarządowe od właścicieli prywatnych, gmin i od skarbu państwa, podnajem lub użyczenie innym osobom za zgodą właścicieli.
- Uregulowane ustawowo. Społeczna Agencja Najmu.

RAMY PRAWNE

- Działalność SAN może prowadzić spółka gminna, stowarzyszenie, fundacja lub spółdzielnia socjalna. Warunkiem prowadzenia działalności SAN na terenie gminy jest zawarcie z gminą umowy o współpracy.
- Społeczna agencja najmu dzierżawi mieszkania od ich właścicieli. Dzięki gwarancjom terminowego uiszczania czynszu, stabilnego użytkowania i utrzymania mieszkań w dobrym stanie technicznym może pozyskać lokale poniżej stawek rynkowych. Umożliwi jej to wynajmowanie mieszkań osobom, które znajdują się w trudniejszej sytuacji życiowej i nie mogą sobie pozwolić na samodzielny najem lub zakup mieszkania. Dodatkowo najemcy lokali od SAN mogą ubiegać się o dopłaty do czynszu w ramach programu Mieszkanie na Start.
- Kryteria uprawniające do najmu mieszkania od SAN określa gmina.

POTRZEBY I UWARUNKOWANIA WSPARCIA.

- Pośrednictwo w najmie mieszkań przez organizacje pozarządowe.
- SAN. Możliwe ale ze względu na ograniczenia czasowe trudne.
- Przykład Warszawa konkurs na SAN do 2026r. (500 tyś zł rocznie)
- Budżet na czynsze i koszty użytkowania lokali (po stronie najmującego)
- Ryzyka – ubezpieczenie, zniszczenia.
- Wyższy koszt najmu i użytkowania lokali (ok 3 000 zł za mieszkanie)
- Kwestia partycypacji i odpłatności odbiorców za mieszkania (np. do 30% dochodów netto lub indywidualnie np. narastająco).

POTRZEBY I UWARUNKOWANIA WSPARCIA.

- Koszt czynszu, opłaty za media (energia, gaz, abonament RTV etc), sprząatanie, drobne naprawy.
- Bez potrzeby adaptacji i remontów. Obniżenie kosztów cross.
- Zarządzanie najmem i nieruchomością. Większa odpowiedzialność.
- Możliwe dalsze przekazanie najmu bezpośrednio.
- Mieszkania w pakiecie z obowiązkowym wsparciem.
- 18 miesięcy wsparcia w zakresie mieszkań.
- Trudność w znalezieniu mieszkań.
- Standardy – jak CT9 mieszkania wspomagane.

MIESZKANIA WSPOMAGANE A CHRONIONE

- Chronione i wspomagane różniły się od siebie bardzo przy pierwszej wersji Wytycznych, jednak z czasem do rozporządzenia w sprawie mieszkań chronionych zaadaptowano rozwiązania z Wytycznych (nowelizacja z 2018 r) i odwrotnie – sierpniowa nowelizacja Wytycznych zrównała liczbę mieszkańców mieszkań z wymogami stawianymi w rozporządzeniu.
- **Dziś różnice są mniej widoczne ale nadal są**

Chronione

1. Regulowane ustawą o pomocy społecznej - art. 53 (na długo przed pojawieniem się Wytycznych CT9 i wdrażane na podstawie rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej 2018 r. w sprawie mieszkań chronionych)
2. Prowadzone JST lub organizacja pożytku publicznego (tylko ze statusem OPP, a więc nie każda organizacja pozarządowa)
3. Maksymalnie – 7 osób (do końca 2019 r. – 12, do końca 2021 – 10, od 2022 – 7)
4. Minimalna powierzchnia użytkowa – 12 m² na osobę
5. Wymogi wobec osób w mieszkaniach chronionych wspieranych (np. przemieszczanie się, ubieranie, utrzymanie higieny - nie krócej niż 3h dziennie i 7 dni w tygodniu)
6. Mieszkanie
7. Skierowanie na podstawie decyzji administracyjnej
8. Węższy katalog grup docelowych – bez osób wymagających całodobowej opieki

Wspomagane

1. Regulowane tylko Wytycznymi CT 9, standardy w załączniku 2 do Wytycznych CT9
2. Nie wskazano podmiotów prowadzących, a więc wszystkie podmioty (w tym wszystkie organizacje pozarządowe)
3. Maksymalna liczba mieszkańców – 7 (do sierpnia 2019 – 12)
4. Minimalna powierzchnia użytkowa – 8 m² na osobę
5. Bardziej elastyczne wymogi dotyczące usług, bardziej zindywidualizowane podejście – zakres czynności w mieszkaniu w załączniku 2 do Wytycznych CT9
6. Mieszkanie lub dom
7. Skierowanie na podstawie wniosku, realizowane w oparciu o umowę cywilnoprawną
8. Szerszy katalog – również osoby wymagające całodobowej opieki

MIESZKANIA WSPOMAGANE

- Mieszkanie wspomagane – usługa społeczna świadczona w społeczności lokalnej w postaci mieszkania lub domu, przygotowującego osoby w nim przebywające, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia lub zapewniającego pomoc wprowadzeniu samodzielnego życia.
- Formą mieszkania wspomaganego nie jest mieszkanie socjalne.
- Mieszkanie lub dom może być prowadzone w formie mieszkania:

MIESZKANIA WSPOMAGANE

- a) **treningowego**, przygotowującego osoby w nim przebywające do prowadzenia samodzielnego życia. Usługa ma charakter okresowy i służy określonym kategoriom osób w osiągnięciu częściowej lub całkowitej samodzielności, m.in. poprzez trening samodzielności, poradnictwo, pracę socjalną lub inne usługi aktywnej integracji;
- b) **wspieranego**, stanowiącego alternatywę dla pobytu w placówce zapewniającej całodobową opiekę. Usługa ma charakter pobytu stałego lub okresowego (w przypadku potrzeby opieki w zastępstwie za opiekunów faktycznych) i służy osobom **potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu lub (niesamodzielnym i)** osobom z niepełnosprawnościami, **wymagającym wsparcia w formie usług opiekuńczych lub asystenckich.**

MIESZKANIA WSPOMAGANE

- Usługi mieszkań wspomaganych adresowane są do osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w szczególności do:
  - a) w przypadku mieszkań treningowych:
  - **osób, o których mowa w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;**
  - osób opuszczających pieczę zastępczą, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
  - osób opuszczających młodzieżowe ośrodki wychowawcze i młodzieżowe ośrodki socjoterapii, o których mowa w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty;

MIESZKANIA WSPOMAGANE

- osób z niepełnosprawnością;
- osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu; (~~osób niesamodzielnych~~);
- osób bezdomnych lub dotkniętych wykluczeniem z dostępu do mieszkań w rozumieniu Wytycznych w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020;
- b) w przypadku mieszkań wspieranych:
  - osób z niepełnosprawnością;
  - osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu; (~~osób niesamodzielnych~~);

MIESZKANIA CHRONIONE

- Mieszkanie chronione – mieszkanie chronione, o którym mowa w art. 53 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Rodzaj i zakres wsparcia świadczonego w mieszkaniu chronionym oraz standard lokalu przeznaczonego na mieszkanie chronione określają akty wykonawcze wydane na podstawie tej ustawy.

MIESZKANIA CHRONIONE

- Osobie, która ze względu **na trudną sytuację życiową**, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonym przez jednostkę całodobowej opieki, w szczególności osobie z zaburzeniami psychicznymi, osobie opuszczającej pieczę zastępczą w rozumieniu przepisów o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zakład dla nieletnich, a także **cudzoziemcowi, który uzyskał w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą**, może być przyznany pobyt w mieszkaniu chronionym.

MIESZKANIA CHRONIONE

- Mieszkanie chronione jest formą pomocy społecznej przygotowującą pod opieką specjalistów osoby tam przebywające do prowadzenia samodzielnego życia lub wspomagającą te osoby w codziennym funkcjonowaniu.
- Mieszkanie chronione może być prowadzone przez każdą jednostkę organizacyjną pomocy społecznej lub organizację pożytku publicznego i w zależności od celu udzielania wsparcia prowadzone jest jako mieszkanie **chronione treningowe** lub mieszkanie **chronione wspierane**.

MIESZKANIA CHRONIONE

- W mieszkaniu **chronionym treningowym** zapewnia się usługi bytowe oraz naukę, rozwijanie lub utrwalanie samodzielności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną, w celu umożliwienia prowadzenia samodzielnego życia.

MIESZKANIA CHRONIONE

- Mieszkanie **chronione wspierane** przeznaczone jest dla:
- osoby niepełnosprawnej, w szczególności osoby niepełnosprawnej fizycznie lub osoby z zaburzeniami psychicznymi;
- osoby w podeszłym wieku lub przewlekle chorej.
- W mieszkaniu chronionym wspieranym zapewnia się usługi bytowe oraz pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w życiu codziennym i realizacji kontaktów społecznych, w celu utrzymania lub rozwijania samodzielności osoby na poziomie jej psychofizycznych możliwości.

MIESZKANIA CHRONIONE

- I 1. Wsparcie świadczone w mieszkaniu chronionym nie stanowi zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych osób lub rodzin.
- I 2. Korzystanie ze wsparcia w mieszkaniu chronionym, prowadzonym przez podmioty inne niż gmina, powiat lub na ich zlecenie, odbywa się na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z osobą korzystającą z pobytu w mieszkaniu chronionym lub jej przedstawicielem ustawowym. W tym przypadku nie stosuje się ust. 7–11 (decyzja administracyjna).

MIESZKANIA WSPOMAGANE

- Cel
- Okres/Czas
- Charakter
- Lokalizacja
- Podstawy korzystania
- Zasady
- Wsparcie
- Uzyskanie samodzielności/niezależności
- Krótkoterminowo/tymczasowe
- Grupowe
- Zgrupowane/skupione
- Kontrakt/umowa korzystania/decyzja/umowa użyczenia
- Instytucjonalne
- Doraźne
- Utrzymanie i wsparcie w samodzielności/niezależności
- Długoterminowo/stale
- Indywidualne
- Rozproszone
- Umowa najmu
- Domowe/środowiskowe
- Intensywne

ZAGADNIENIA PROBLEMOWE

- Różne, nieporównywalne grupy odbiorców
- Próby rozróżniania – treningowe - wspierane
- Warunkowanie/gotowość/zapracowanie vs. Prawa człowieka
- Profile mieszkań – treningowe, interwencyjne, wspierane, opiekuńcze
- Tymczasowość i stałość
- Trzeźwość, abstynencja – używanie substancji, ograniczanie i redukcja szkód
- 30 mieszkań czy 30 osób/miejsc?
- Inne grupy – osoby doznające przemocy, osoby LGBT+, osoby z doświadczeniem migracyjnym zagrożone bezdomnością, osoby opuszczające więzienia czy szpitale, osoby doświadczające wykluczenia mieszkaniowego np. z nakazem eksmisji, zamieszkujące budynki nie przeznaczone do zamieszkiwania, mieszkania substandardowe itd.

ZAGADNIENIA PROBLEMOWE

Mieszkania wspomagane

- Mieszkania wspomagane o charakterze/profilu stałym i tymczasowym.
- Mieszkania wspomagane o charakterze/profilu treningowym, interwencyjnym, opiekuńczym czy wspieranym.
- Mieszkania wspomagane o charakterze/profilu indywidualnym i grupowym.
- Mieszkania wspomagane o charakterze/profilu rozproszonym i skoncentrowanym (zespół mieszkań).

lub

- Mieszkania ze wsparciem – formuła dla mieszkań na stałe lub długoterminowych z rekomendowaną umową najmu.
- Mieszkania wspomagane – formuła dla mieszkań tymczasowych z rekomendowaną umową cywilnoprawną.

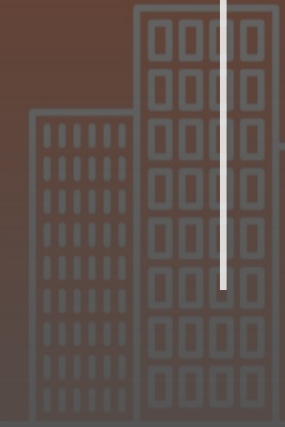
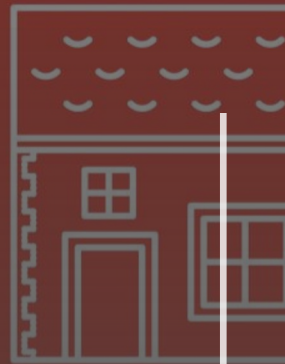
A blue wooden house with a white door and windows, situated on a wooden pier extending into a body of water. The sky is a deep teal color with some clouds. The text 'CZĘŚĆ III' is overlaid on the left side of the image.

CZĘŚĆ III

METODA NAJPIERW MIESZKANIE

MIESZKANIE – DOM

Dom to coś więcej, ale przede wszystkim mieszkanie. Mieszkanie jest przestrzenią, która daje możliwość stworzenia domu.

Mieszkanie – Dom – Udomowienie - Domostan.

Usługa w społeczności lokalnej.

Zindywidualizowanie, podmiotowość środowisko domowe/rodzinne.

Wybór, kontrola, decyzyjność.

Włączenie w społeczność.

Samodzielne zamieszkiwanie.

OBSZARY ODDZIAŁYWANIA

**Mieszkanie –
domena społeczna,
domena prawna,
domena fizyczna**

**Placówka –
domena fizyczna**

BEZDOMNOŚĆ

- Bezdomność to coś więcej, ale przede wszystkim brak mieszkania.
- ETHOS – bezdachowość, bezmieszkańczość, niestabilne i nieadekwatne mieszkanie.
- Bezdomność (Bezdachowość – Bezmieszkańczość) – Mieszkanie – DOM – Domność (Domostan).
- Deinstytucjonalizacja.
- Bez mieszkania nie można rozwiązać i zakończyć bezdomności.
- Dopiero w mieszkaniu otwiera się przestrzeń domności.
- Osoby w bezdomności najczęściej chcą, pragną i marzą o domu. Przestrzeni zapewniającej bezpieczeństwo, wolność, prywatność i intymność.

PATHWAYS HOUSING FIRST

- **Deinstytucjonalizacja – Nowy Jork (1992) – Sam Tsemberis**
- Chroniczna bezdomność, zaburzenia psychiczne, uzależnienia - natychmiastowy dostęp do mieszkania (brak wymogu trzeźwości i leczenia się)
- Szerokie wsparcie – 24 na 7 – ACT/ICM
- Partycypacja 30%
- Rozproszenie mieszkań, indywidualne i samodzielne
- Docelowe rozwiązanie a nie tymczasowe
- Mieszkanie dla każdego – upowszechnienie metody najpierw mieszkanie – natychmiastowe zamieszkanie – wszystkie grupy osób bezdomnych
- Rozwiązanie problemu bezdomności a nie zawsze wykluczenia społecznego czy problemów społecznych - Mieszkalnie – Leczenie/Wsparcie – może Trzeźwość
- 8 na 10 osób długoterminowo pozostaje w mieszkaniu i skutecznie rozwiązuje problem bezdomności.

W Pathways Housing First zasady:

- 1. Mieszkanie jako podstawowe prawo człowieka.
- 2. Szacunek, ciepło i współczucie dla każdego klienta.
- 3. Zobowiązanie do pracy z klientem tak długo, jak on tego potrzebuje.
- 4. Mieszkania rozproszone w społeczności; samodzielne.
- 5. Niezależność mieszkania i wsparcia.
- 6. Wybór klienta i jego samostanowienie.
- 7. Orientacja na zdrowie.
- 8. Redukcja szkód.

NAJPIERW MIESZKANIE W EUROPIE

Podsumowanie różnic między programem najpierw mieszkanie a usługami modelu schodkowym⁹

NAJPIERW MIESZKANIE W EUROPIE

Osiem podstawowych zasad

Mieszkanie jest
prawem człowieka

Wybór i kontrola
dla użytkowników
usług

Oddzielenie
mieszkania
od leczenia

Orientacja
na powrót
do dobrostanu

Redukcja
szkód

Aktywne
zaangażowanie
bez przymusu

Planowanie
zorientowane
na człowieka

Elastyczne wsparcie
tak długo, jak jest
potrzebne

HOUSING FIRST – NAJPIERW MIESZKANIE

Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta

Associação para o Estudo e Integração
Psicossocial

Urząd Miejski Wrocławia

Urząd m.st. Warszawy

Urząd Miejski w Gdańsku

HOUSING FIRST – NAJPIERW MIESZKANIE

- AEIPS STOWARZYSZENIE STUDIÓW I INTEGRACJI PSYCHOSPOŁECZNEJ
- Stowarzyszenie działające w Portugalii od 1987 r. zajmujące się wspieraniem osób z zaburzeniami psychicznymi, osób uzależnionych
- Od 2009 roku realizujące projekt Casas Primeiro – Housing First Portugal
- Profesor José Henrique Pinheiro Ornelas – założyciel i fundator AEIPS
- AEIPS pełni rolę sieciującą inne organizacje pracujące w Portugalii metodą Housing First

CELE NAJPIERW MIESZKANIE

- Stabilność i bezpieczeństwo mieszkaniowe.
- Zdrowienie i dobrostan.
- Integracja społeczna.

ZASADY NAJPIERW MIESZKANIE

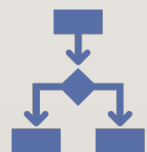
Mieszkanie jako
podstawowe prawo
człowieka.

Szacunek, akceptacja i
troska.

Natychmiastowy dostęp do
stałego zamieszkania i
wsparcia.

Wybór, decyzyjność i
samostanowienie.

Oddzielenie mieszkania od
usług.

Mieszkania indywidualne,
zintegrowane i rozproszone
w społeczności.

ZASADY NAJPIERW MIESZKANIE

- Orientacja na dobrostan.
- Redukcja szkód.
- Aktywne zaangażowanie bez przymusu.
- Planowanie zorientowane na osobę.
- Elastyczne wsparcie tak długo, jak jest potrzebne.
- Włączenie do społeczności.

HOUSING FIRST – NAJPIERW MIESZKANIE

- Cel główny - wdrożenie nowego rozwiązania o zasięgu ogólnopolskim - Najpierw Mieszkanie, powstałego dzięki współpracy z partnerem zagranicznym, w obszarze rozwiązywanie problemu bezdomności. Nowe rozwiązanie - Najpierw Mieszkanie.

mieszkanie

wsparcie

HOUSING FIRST – NAJPIERW MIESZKANIE

I. zapewnienie usługi społecznej indywidualnego, stałego mieszkania

- 10 mieszkań rozproszonych w Gdańsku, Wrocławiu i Warszawie
- mieszkania z zasobów gmin (komunalne) - 23 mieszkania
- mieszkania wynajmowane na wolnym rynku - 7 mieszkań
- nie więcej niż 15% lokali w danym budynku zamieszkuje uczestnicy projektu
- regularne mieszkanie z kontraktem/umową użyczenia (czas nieokreślony na uczestnictwo)
- warunki zamieszkania - cotygodniowe spotkania, co dwa tygodnie w mieszkaniu, przestrzeganie ogólnych zasad dotyczących wynajmowania lokalu i zachowania miru sąsiedzkiego.

jestem z
GDAŃSKA

**GDAŃSKI PROGRAM
MIESZKALNICTWA SPOŁECZNEGO (GPMS)
DLA OSÓB/RODZIN ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM
NA LATA 2016-2023**

ODBIORCY PROGRAMU

Osoby
starsze

Osoby
niepełnosprawne

Pieczna
zastępcza

Uzależnienia,
Kryzys

Imigranci

Bezdomność
i wykluczenie
mieszkaniowe

Cel główny Programu

Zintegrowanie rozwiązań obszaru polityki mieszkaniowej z rozwiązaniami obszaru pomocy i integracji społecznej w kierunku deinstytucjonalizacji i indywidualizacji wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

obszar polityki
mieszkaniowej

obszar pomocy
i integracji społecznej

Cele szczegółowe Programu

1. Lokale

Zwiększanie dostępności do lokali mieszkalnych w ramach realizacji Gdańskiego Programu Mieszkalnictwa Społecznego

2. Wsparcie

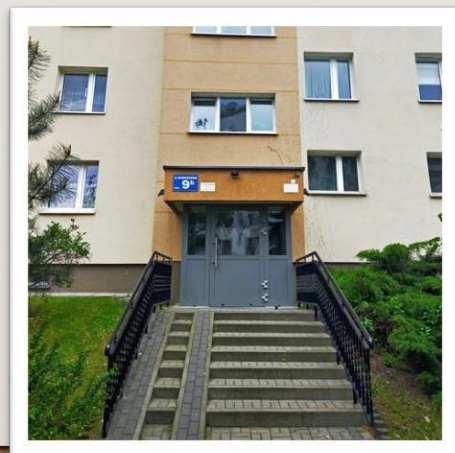
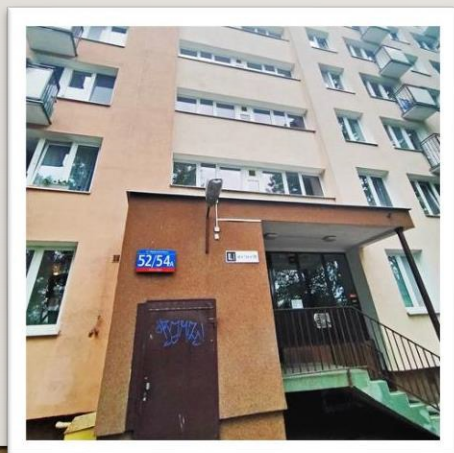
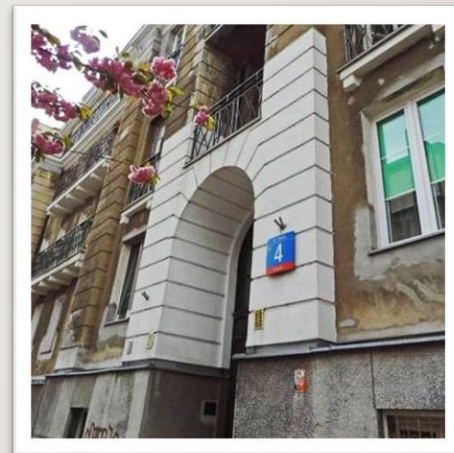
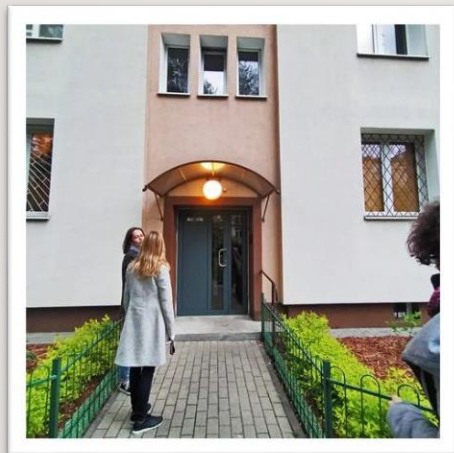
Zapewnianie wysokiej jakości wsparcia dla uczestników Gdańskiego Programu Mieszkalnictwa Społecznego

3. System

Organizacja i doskonalenie systemu łączącego pomoc mieszkaniową z adekwatnym wsparciem, uwzględniającego kierunek deinstytucjonalizacji i indywidualizacji usług

HOUSING FIRST – NAJPIERW MIESZKANIE - WARSZAWA

HOUSING FIRST – NAJPIERW MIESZKANIE

2. szerokie interdyscyplinarne wsparcie (zintegrowane usługi)

- bez warunku wstępnego w postaci abstynencji lub leczenia się
- System wsparcia ICM – intensywne zarządzanie przypadkiem, w kierunku hybrydowym (ACT – asertywne wsparcie w środowisku)
- asystentura
- rozwiązywanie problemów
- pomoc psychiatryczna
- wsparcie terapeutyczne
- opieka zdrowotna
- aktywizacja społeczno-zawodowa.
- Dodatkowo usługi opiekuńcze, złota rączka.
- Usługi dostępne w środowisku.

HOUSING FIRST – NAJPIERW MIESZKANIE

- **Osoby uczestniczące**
- Osoby długotrwale i chronicznie doświadczające bezdomności (pow. 6 lat, średnia okresu ogólnopolska). 100% osób z przestrzeni miejsc niemieszkalnych/publicznej.
- Osoby doświadczające bezdomności z zaburzeniami psychicznymi i/lub uzależnione od alkoholu/innych środków psychoaktywnych
- Osoby w sytuacji bezdomności – z ostatnim meldunkiem z gminy lub gmina jako centrum życiowe
- Osoba chce współpracować z zespołem ale bez warunków wstępnych, typu zachowanie abstynencji czy rozwiązanie problemów zdrowotnych lub zawodowych
- Program wykorzystuje podejście redukcji szkód w używaniu substancji psychoaktywnych (nie wymaga abstynencji i pracuje nad ograniczeniem negatywnych konsekwencji używania).

HOUSING FIRST – NAJPIERW MIESZKANIE

- **Kwalifikacja - osoby uczestniczące:**
- Zgłoszenia około 70 osób
- 42 osoby uczestniczące
- 12 osób zmarło, w tym 4 osoby już w mieszkaniach
- 12 kobiet, 30 mężczyzn
- Najmłodsza uczestniczka 32 lata – najstarsza uczestniczka 76 lat
- Okres pozostawania w bezdomności od 6 lat do 30 lat
- Zróżnicowane wykształcenie
- Wszystkie osoby z problemami zdrowia psychicznego, prawie wszystkie z uzależnieniami, wysoki procent osób z niepełnosprawnością intelektualną.

HOUSING FIRST – NAJPIERW MIESZKANIE

**28 lutego 2022 – 49 osób uczestniczących –
stabilność mieszkaniowa – 84%**

- W Warszawie – 13 osób, dwie osoby zmarły, 11 osób w 10 mieszkaniach. 100% utrzymuje mieszkania.
- We Wrocławiu – 17 osób, dwie osoby zmarły, 13 osób w 10 mieszkaniach, 1 osoba poza mieszkaniem, 1 osoba zrezygnowała. 93% utrzymuje mieszkania.
- W Gdańsku – 19 osób, 7 osób poza mieszkaniem, poza projektem (1 osoba z możliwością powrotu, 2 osoby zmarły), 12 osób w mieszkaniach i programie – 63% utrzymuje mieszkania – %).

HOUSING FIRST – NAJPIERW MIESZKANIE

**28 lutego 2022 – 49 osób uczestniczących
– inne kluczowe wskaźniki**

- Poprawienie sytuacji zdrowotnej – 37 tak / 12 nie – 75%
- Polepszenie dobrostanu psychospołecznego – 40 tak / 9 nie – 81%
- Zwiększenie poziomu integracji społecznej – 37 tak / 12 nie – 75%

MIESZKANIA PUBLICZNE / KOMUNALNE

Mieszkania wynajęte organizacji realizującej NM

Podnajem osobom uczestniczącym

Umowy na 18 miesięcy – przedłużane

Wyremontowane / wyposażone

Mieszkania zintegrowane z lokalną społecznością

Koszty mieszkaniowe – organizacja pozarządowa

Do 30% partycypacji

MIESZKANIA PUBLICZNE / KOMUNALNE

Stabilność i bezpieczeństwo mieszkaniowe

Integracja sąsiedzka

Mniejsze ryzyka

Zasoby lokalnych społeczności

Dostęp do mieszkań publicznych – sprawiedliwość społeczna

Niższe koszty mieszkaniowe

Możliwość własnej umowy najmu / mieszkania ze wsparciem

MIESZKANIA PUBLICZNE / KOMUNALNE

Skargi sąsiedzkie, Zakłócanie miru sąsiedzkiego - odpowiedzialność

Koszty remontów i adaptacji

Zarządzanie i utrzymanie mieszkań

Mniejsza mobilność i wybór mieszkań

Ochrona lokatorska

Zagrożenie – zmarginalizowane sąsiedztwa i dzielnice

Potencjalnie – mieszkania zgrupowane / skupione

WYZWANIA - KONTEKST

Nie podważają
skuteczności i
efektywności
metody

Perspektywa
dzielenia się wiedzą
i doświadczeniem

Szczerość i
otwartość – bez
różowych okularów

Niewiele informacji
o trudnościach i
wyzwaniach w
pracy bezpośredniej

Skupienie się na
bezpośredniej pracy
z osobami
uczestniczącymi

Bez wyzwań
organizacyjnych i
administracyjnych

Więcej pytań i
refleksji niż
odpowiedzi

Proces uczenia się i
popęłniania błędów

WYZWANIA – OSOBY UCZESTNICZĄCE

Nocowanie i stałe przebywanie innych osób

Rozwiązanie umowy użyczenia/najmu

Usunięcie z mieszkania / z programu

Stosowanie dialogu motywującego

Wybór osób uczestniczących / praca bez przymusu

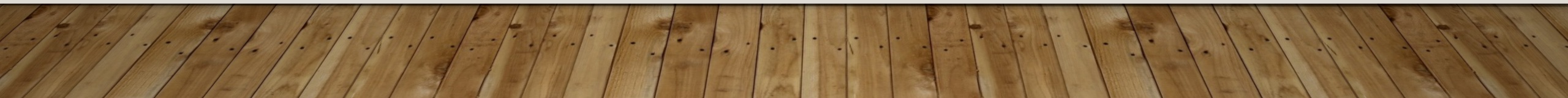

Bez przymusu a ochrona zdrowia i życia

Zwierzęta

WYZWANIA OSOBY UCZESTNICZĄCE

Przemoc

Przemoc w grupach osób w bezdomności

Izolacja i samotność

Sens życia

Śmierć

Interwencje nocne i świąteczne

Obciążenia dla kadry wspierającej

WYZWANIA OSOBY UCZESTNICZĄCE

Skargi sąsiedzkie, Zakłócanie miru sąsiedzkiego

Unikanie kontaktu

Zbieractwo, niszczenie mieszkania i sprzętów

Opuszczanie mieszkania

Pozostawienie mieszkania innym osobom

Odmowy skorzystania z pomocy specjalistycznej

Mieszkanie wieloosobowe (pary, koledzy, rodzeństwo)

- **Podsumowanie**

- Wysoka skuteczność w utrzymaniu mieszkań – w programie łącznie 49 osób, obecnie 36 osoby uczestniczące, 8 osób poza mieszkaniami – poza projektem, 1 rezygnacja - 84% osób utrzymuje mieszkania - 5 osób zmarło, 2 osoby zmarły po opuszczeniu projektu.
- Sukcesy związane ze zdrowieniem, dobrostanem, integracją społeczną. Wyzwania z efektywnością kosztową.
- Wysoka zgodność i wierność z metodą HF – 37 kryteriów – 92,6% (wysoka zgodność od 87,5%)
- Kontynuacja procesu uczenia się. Pokora, testowanie, popełnianie błędów, wyciąganie wniosków.
- Trudno jeszcze o definitywne wnioski i podsumowania. Potrzeba 3 lat wdrażania. Ewaluacja i badanie uczestników. Korzystanie z doświadczeń innych.

PODRĘCZNIK – MODEL

NAJPIERW

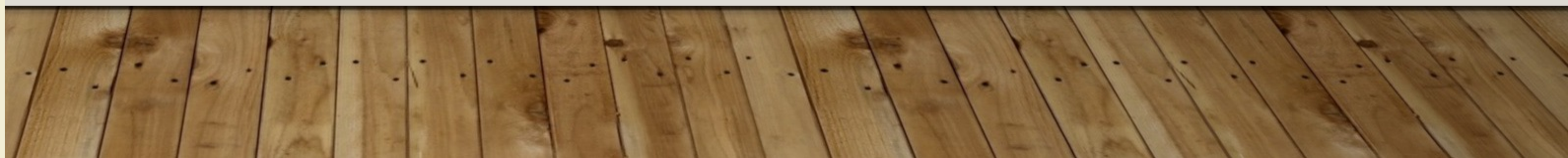
MIESZKANIE

– rekomendacje wdrażania

**REKOMENDACJE
WDRAŻANIA MODEL
NAJPIERW
MIESZKANIE**

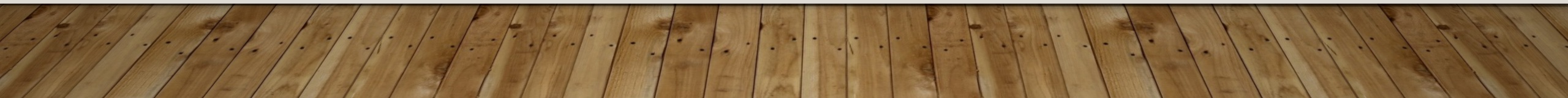

NAJPIERW MIESZKANIE W POLSCE

**NAJPIERW MIESZKANIE
- DOŚWIADCZENIA
WDRAŻANIA**

PIOTR OLECH

DZIĘKUJĘ